

„Máig tanulom az irodalmat”

GARACZI LÁSZLÓVAL VIGH LEVENTE BESZÉLGET*

Vigh Levente: Pár órája nyitottad meg a Debreceni Ünnepi Könyvhetet. Hogyan emlékszel vissza ezekre az eseményekre: a pályád elején volt-e olyan író-olvasó találkozó, ami meghatározónak bizonyult, emlékezetes maradt akár íróként, akár olvasóként?

Garaczi László: Könyvheti, nagyon erős könyvheti élményeim nincsenek. Mikor '81 körül megismerkedtem és összebarátkoztam olyan írókkal, akik már publikáltak, akkor derült ki számomra, hogy az irodalmárokhoz ez egy olyan fontos eseménye, amire mindig elmennek. Természetesen jártam már a Vörösmarty téri Könyvheten korábban is, de attól kezdve ez tényleg egy minden évben bekövetkező ünnepnek számított. Inkább arra emlékszem, hogy pályakezdőként, mikor még csak folyóiratokban publikáltam, vagy amikor már egy-két könyvem megjelent a '80-as évek közepén, akkor egy kicsit ijesztő volt a Vörösmarty térnek az élménye, ijesztő és felemelő egyszerre: a nagyon sok könyv és a nagyon sok író egy viszonylag kicsi térben. Az meghatározó élmény volt, hogy találkoztam Weöres Sándorral, egyszer voltam fenn nála a Rózsadombon, de ez nem köthető a Könyvhéhez. Hogy Mátyás Ivánnal is így baráti viszonyba kerültem, az sem, viszont a Vörösmarty térhez igen, mert a Zserbóba is járt rendszeresen, így ott is találkoztunk néha.

Vigh Levente: A fiktív önéletrajzi sorozatod gyakran tematizálja az irodalmi szocializáció mozzanatait – *A szépíró olvas* eseménysorozat programfüzetében is egy Új Tükör Klub-beli borgőzös irodalmi eseménnyel és az Örley Kör alakuló ülésével kapcsolatos részlet szerepel a *Mintha élnél*-ből. Az elbeszélő egyfajta tartózkodó közeledésről ad számot [„Nem vágytam a barátságukra, tartottam a csalódástól, amire szükségem volt, lepároltam műveikből.” [24.]]. Hogyan változott meg ez a viszony az idősebb, tapasztaltabb kortársakkal?

Garaczi László: Valóban volt egy olyan időszak, amikor már voltak fiatal író barátaim, akik hasonló cipőben jártak, mint én: körülbelül ugyanannyi keveset publikáltak, és még csak ábrándoztak arról, hogy majd könyvük jelenik meg. De ugyanakkor találkoztunk már befutott, ismert vagy nagyszerű írókkal is. Voltak példaképeink, olyanok, akiktől nagyon sokat tudtunk tanulni, legalábbis én biztos, hogy tudtam. De velük még nem feltétlenül voltunk baráti kapcsolatban. Emlékszem, hogy ahogy – egyébként véletlenül – találkoztam ezzel az idézetben is említett bölcsészkaros író társasággal, velük összebarátkozva viszonylag gyorsan közel kerültem olyan szerzőkhöz, mint Ottlik Géza vagy a nála sokkal fiatalabb Esterházy Péter. Meglepett, hogy ez a szakma milyen gyorsan integrálja a fiatalokat. Meglehető volt, mert az igazi nagy írók abban az időben megközelíthetetlennek tűntek számomra, úgy éreztem, hogy olyan magasságban

* A lapszámban olvasható interjúk a Debreceni Irodalom Háza *A szépíró olvas* című beszélgetéssorozatának keretében hangzottak el.

vagy távolságban vannak tőlem, hogy nem is ábrándoztam arról, hogy ismertségbe kerülhetek velük. Aztán, ahogy már mondtam is, Weöres Sándortól Mándy Ivánig sok nagyon nagy íróval alakult ki baráti viszony pár éven belül.

Az irodalom egyfajta sajátosságának tartom, hogy az idősek feladatuknak tekintik, hogy figyeljenek a fiatalokra. Azt, hogy ennek irodalomszociológiai vagy pszichológiai szempontból mi az oka, nem tudom, de most, hogy már én is hasonló korba vagy helyzetbe kerültem, elég sokat dolgozom fiatalokkal: működtetünk például egy őket támogató alapítványt, illetve vannak mentoráltjaim. Úgy próbálok segíteni, ahogy velem tették az idősebb szerzők, és viccesen szoktam is a fiataloknak mondani, hogy majd ha ők is ebben a helyzetben lesznek, tegyenek ugyanígy.

Ugyanakkor számomra ez a pályakezdési időszak, függetlenül attól, hogy nyilván sokat jelentett a kezdő vagy már befutott íróknak a barátsága, alapvetően a művek elemzéséről szólt. Tehát mi a fiatal író kollégákkal – akik között volt például Kukorelly Endre is, aki ha jól értem, akkor ugyanitt fog ülni, vagy máshol, de ugyanebben a sorozatban – folyamatosan gondolkodtunk, elemeztünk, vitatkoztunk. Sokat beszélünk a Kádár-rendszer vége felé járvá politikáról és irodalompolitikáról, de elsősorban művekről. Nemcsak a befutottak, a nagy írók, hanem a középnemzedék műveiről, és persze a sajátjainkról is, műhelymunka folyt ezekben az Örleyhez hasonló körökben. A lényeg az volt, hogy könyvekről beszéljünk és műveket elemezzünk, kivesézzük a formai kérdéseket és a történetmondás lehetőségeit, hogy vitassunk meg minél több témát, például azt, hogy az irodalom mennyire kísérletező, vagy inkább a közönséget kiszolgáló műfaj. Hetente találkoztunk az Örley Körben, az Astoria Szálló halljában, és amikor az bezárt, átmentünk az Egyetem Presszóba, ahol reggelig folytatódtak a viták. Azt hiszem, hogy a fiatalok belépése a művészeti pályákra általában hasonlóképp játszódik le.

Vigh Levente: Ha már ez a könyvkiadás ünnepe is: a legelső kiadónak leadott és kiadó által elfogadott kéziratod *A terület visszafoglalása a madaraktól*, ami mégis úgy alakult, hogy megjelenési sorrendben a második köteted lett. Hogyan zajlottak akkor a könyvkiadási procedúrák?

Garaczi László: Az az időszak, az 1980-as évekről beszélünk, azért a kőkemény Kádár-korszak. Kultúrpolitikailag katasztrófa, tehát esélye sem nagyon volt mondjuk fiataloknak lapot indítani. Két kiadó volt, ahol pályakezdők könyvet jelenthettek meg, és egy kézirat elfogadása körülbelül olyan volt, mint mondjuk befizetni egy Trabontra vagy egy telefon-előfizetésre. Teljesen kiszámíthatatlan volt, hogy mikor fog megjelenni az a könyv, vagy mikor fog megérkezni az a Trabant, a telefon. Évekbe tellett – volt egy barátom, akinek az első elfogadott könyve tíz év múlva jelent meg. És ez nem volt különösebben sokkoló, ez volt a menetrendje a dolgoknak, nagyon sokat várták a fiatal szerzőket. Én így adtam be 1981-ben a Magvető Kiadóhoz egy verseskötetet, tudván, hogy itt óriási türelemre van szükség. Hogy egyáltalán elfogadták, az fantasztikus volt, nagy sikerélmény, voltak elvéve kisebb megbeszélések is, néha fölhívott Parancs János, a szerkesztő, és mondta, hogy ezt vagy azt a sort mégis húzzuk ki, de nem is hitetgetek, jelezték, hogy ez tulajdonképpen csak formalitás.

Viszont 1984–85 körül már elkezdődött egyfajta puhulás, nem is tudom, ilyen glasznosztly vagy peresztrojka. Persze senki nem hitt abban, hogy rendszerváltás

lesz, netán hogy összeomlik ez a keleti birodalom vagy blokk, de valamiért elkezdtek kicsit fellazulni ezek a viszonyok, és engedélyezte Aczél György, hogy a Magvetőnél induljon egy új könyvsorozat, ami csak fiatalokat jelentet meg, és külön formátuma van. Ez volt a JAK-füzetek. A József Attila Kör adta ki formálisan, de ez nem változott azon, hogy továbbra is csak a Magvetőnél és a Gondolatnál jelenhettek meg fiatal szerzők. Ennek a sorozatnak az egyik nagy újdonsága az volt, hogy viszonylag gyorsan jelentek meg a kéziratok.

Akkor már négy éve türelmesen vártam arra, hogy majd ez a verseskötet megjelenik, viszont közben írtam már rövidprózákat, illetve egy hosszabbat is, amit aztán a fiatal barátaimon, Kukorellyéken kívül megmutattam Esterházy Péternek is, aki azt mondta, hogy próbálkozzak meg ezzel a nemrég indult füzetsorozattal. Sőt, azt is megmondta, hogy kihez menjek el, a Jankovicshoz. És ezt akkor valóban megtettem, kicsit már úgy, hogy tudták, hogy Esterházy olvasta, tetszett is neki, javasolta. Így bekerült egy másik mechanizmusba, ami gyorsabban pörgött. Egyszerűen az történt, hogy 1985 elején leadtam a prózákat, és jelezték is, hogy megjelennek ősszel. Teljesen szürreális volt ez a tempó, olyasmi, mint ma, vagy talán még gyorsabb is. És ez lehetséges, hogy felpörgette a másíknak a történetét, mert egyszer csak fölhívtak onnan is, hogy akkor jövőre még az is megjelenik. Hirtelen két könyvem lett egy év alatt, de a második jelent meg először, és az első másodjára.

Vigh Levente: A '90-es években már drámákat és forgatókönyveket is írtál, a színházi-drámaírói munkásságodnak van debreceni vonatkozása is. Az *Imoga* a Csokonai Színházban debütált 1990-ben, ahogy a *Fesd feketére!* is 1996-ban, illetve a *Jédermann* is a Debreceni Egyetemi Színpadon mutatták be. Ezt a szakmát hogyan tanultad ki, hogyan érkeztek ezek a lehetőségek?

Garaczi László: Kifejezetten Debrecennek köszönhetem, hogy drámaíró is lettem. Akkoriban, most a '80-as évek második feléről beszélünk, a Csokonai Színházban Pinczés István koncepciózusan bemutatta évente egy fiatal írónak a darabját is. Nagyon szerette az új műveket, és volt egy nagyon lelkes fiatal dramaturgja, akit Dobák Líviának hívtak, Pinczés sugallatára vadászott a fiatal írókra, megpróbálta őket a színház felé irányítani, prózairóból vagy költőből drámaíróvá faragni. És ez az én esetemben elég szürreális történet.

Tartottunk egy, mondjuk így, avantgárd estet Budapesten az egyik irodalmi körünkkel, sőt talán egy ilyen jellegű fesztiválon vettünk részt a Molnár utcában, ahol én álltam beöltözve a színpadon, nem is olvastam a szövegemet, hanem ismételtam azt, ami walkmanről ment a fülemben, különböző hangokat adtam ki, és közben szólt valami hangos háttérzene is. Egy teljesen elvadult avantgárd performansz volt, ami után odalépett hozzám Dobák Lívia, bemutatkozott, és mondta, hogy a debreceni színháznak a dramaturgja, írjak neki színdarabot. Nem érttem, hogy abból, ahogy én például kukorékoltam a színpadon, hogyan látja azt, hogy tehetséges vagyok, vagy jó színdarabot fogok írni. Szabadkoztam is, hogy én addig egyáltalán nem írtam ilyen típusú szöveget, se színdarabot, se forgatókönyvet, de megnyugtattott, hogy ne foglalkozzak ezzel, ő látja, hogy képes leszek rá. Szerzett valami kis ösztöndíjat is arra az időre, amíg megírtam a darabot. Hogy nem bántam meg, az enyhe kifejezés,

nagyon új tapasztalat volt, és nagyon sokat tanultam belőle. És valóban itt volt Debrecenben az első bemutatóm, amit a hosszú próbafolyamat után 1990 őszére, pont a taxisblokáde idejére sikerült kitűzni.

Pénteki vagy szombati nap volt, bejött a taxisblokáde, ami Debrecenben is úgy nézett ki, hogy egyáltalán nem jártak autók, minden kereszteződésben taxisok blokkolták a közlekedést. Féltünk, hogy nem ér majd oda a közönség, de mindezek ellenére szép számban jelentek meg, aztán az előadást fesztiválokra is elhívták. Egy új közösséggel és művészi-alkotói mechanizmusokkal találkoztam ekkor, ami teljesen más volt, mint az írás. Mert bármennyit beszélgettünk is az Örley Körben Kukorelyékkal könyvekről, versekről, az írás során egyedül van az ember. A színház esetében viszont nem otthon, az íróasztalnál fejeződik be a mű, hanem a dramaturggal, a rendezővel, a társulattal együtt egy közös próbafolyamat alatt. Akkor derül ki, hogy mi az, ami működik, mi az, ami nem jó. Ez egy közösségi műfaj, többek munkájára és szakértelmére van szükség. Nyilvánvaló volt, hogy azt nem csinálhatom a nézővel, amit ott a Molnár utcában, nem kukorékolhatunk zenére. Fel kell építeni egy rendszert, ahol jelentéshangok, dialógusok vannak, ne adj' isten: karakterek és történet – elmozdulások, konfliktusok, ilyenek. Máig olyan 15-20 darabot írtam, van, amit író kollégákkal közösen. Nagyon megtetszett a színházi élet, fantasztikus világ. Sokat kaptam ettől, sokat adott íróilag, emberileg is.

Vigh Levente: Gondolom, intenzív volt a közös alkotási folyamat a forgatókönyvírások során is.

Garaczi László: Igen, bár a filmes világ egy kicsit ridegebb. Ott más ez a folyamat, a forgatást konzultációk előzik meg, de amint a kéziratot leokézták, onnantól a forgatókönyvíró elfelejtik. A szöveggel később átírhatták, kihúzhattak részeket, kivághattak jeleneteket, az is megtörténhetett, hogy végül még ki sem fizettek – a '80-as, '90-es években járunk, amikor ex lex állapotok uralkodtak, nem voltak szabályozva ezek a viszonyok. Már akkor is sok pénz volt a filmekben, gyártani álltak össze stábok, aztán a forgatás végeztével mindenki szétszéledt, tehát nem alakulhatott ki igazi közösségi élet. A színház sokkal melegebb, közelebb és emberibb. De sokat tanultam ezekből is, a film esetében nagyon más a narrációs technika, más a dialógusok, jelenetek dinamikája.

Vigh Levente: Hogy látod, ezek a munkák, amik elmondásod alapján elvezettek a kukorékolástól a történetmondásig, hogyan hatottak az írói életművedre, hozzájárultak-e ahhoz, hogy eljuss a lemur-sorozatig?

Garaczi László: Lehetséges, igen, azért is vállaltam ezeket, mert tanulni akartam. Azt láttam, hogy amit addig a szépirodalomban csináltam, az nagyjából használhatatlan a dráma- vagy forgatókönyvírásnál, de kíváncsi voltam, hogy mit lehet mégis ezekből felhasználni. Másrészt meg akartam tanulni, hogy hogyan működnek ezek az elbeszéléstechnikák, mik a hollywoodi dramaturgiai szabályok. Vettem egy csomó angol nyelvű könyvet, akkor még nem is volt a témában magyar nyelvű szakirodalom – meg akartam tudni, hogy mihez képest csináljak mást. Úgy emlékszem, hogy

a '90-es évek közepén határozottan az volt az érzésem, hogy váltani, változtatni akarok. Addig prózaverseket és rövid kísérleti prózákat írtam, szövegirodalomnak hívták akkoriban, és rájöttem, hogy nem akarok a már megjelent három-négy után még egy ilyen könyvet írni. Illetve azért a regény, az mindig nagy ábránd volt. Németh Gáborral, akkori legjobb barátommal mindig mondtuk ebben az időszakban, hogy ó, nagyregényt kellene írni, na az milyen lenne, illetve ezt hogy is kell? Valószínűleg nem kukorékolással. Bár voltak már olyan regények, mint például a *Prae*, de más minták és olvasmányélmények alapján jutottam arra, hogy az önéletrajziség volna az, ami lehetőséget ad folyamatos narrációt kialakítani. De írtam én azután is olyan könyvet, ami újra a korábbi időszakban készültre hasonlít, nem végérvényes váltás volt ez. Hogy mindebben mennyire játszott szerepet, hogy addigra már írtam pár forgatókönyvet meg szindarabot, azt most nem tudnám szétszálazni. Azt egyáltalán nem bánom, hogy kitanultam alkalmazott és marginálisabb műfajokat, mert mindegyik kicsit más, máshogy kell róluk gondolkozni. Nyilván ezek közül a színház áll a legközelebb hozzám, de mindegyik segített abban, hogy jobban értsem, hogy mit csináltam korábban, hogy mi volt, amit provokációnak éreztek a '80-as években, vagy nehezen értelmezhetőnek a *Nincs alvás!*-ban – tehát mindazt, amit a '96-os kritikáiban is rendre megjegyeztek. A lényeg talán az, hogy folyamatosan tanultam, és máig tanulom az irodalmat.

Vigh Levente: Ha jól értem, akkor a kezdetektől követted a kritikai visszajelzéseket, a köteteid körül kialakult szakmai diskurzusokat. Milyen volt kezdetben, és hogyan alakult az ezekhez fűződő viszonyod?

Garaczi László: Nekem szerencsém volt, bár általában a fiatal írókat az elején kedvesen szokták fogadni, ritka, amikor lebombáznak egy elsőkötetet. Azt éreztem, hogy engem szeretettel fogadtak, és nagyon jó kritikákat írtak az első könyveimről. Tulajdonképpen a *Nincs alvás!* volt az első, amiről már többféle kritika jelent meg, tehát volt köztük tudományos, elemző, de nem értékelő, valamint fanyalgó és rajongó is. Ez a sokféleség engem nagyon érdekelt, hogy többféleképp lehet érdemben és értelmesen beszélni ugyanarról. A szakmai visszajelzések segítettek utólag megérteni, hogy íróként ki is vagyok én, hogy mit is csináltam, és lehet, hogy ez is lendített afelé, hogy másba is belefogjak, hogy eljussak a lemur-könyvekig. És hogy mi változott? Ez szörnyen fog hangzani, de régen nagyon sok okos ember írt nagyon elmélyült, alaposan átgondolt értekezéseket és értékeléseket, ma viszont mintha kevesebb lenne a jó kritikus, vagy inkább a jó kritika. Régen többet tanultam ezekből a művészetről, az irodalomról. Durván fogalmazva: azt érzem, hogy most már tudom, hogy mit csinállok, és ha ezt más is érti, akkor az jó érzés, viszont ha butaságokat írnak, azzal nem tudok már mit kezdeni. Még durvábban: nekem van igazam. Iszonyú kevés és vékony könyveket írtam, de ezeket nagyon végiggondoltam, nagyon sokat dolgoztam rajtuk, és mikor oda van kenve egy kétoldalas kritika, amiből az látszik, hogy a recenzens előző este másfél óra alatt elolvasta a könyvem, és azon múlt az ítélete, hogy reggel jobb lábbal vagy bal lábbal kelt fel, az már nem érdekel, akár méltató, akár nem. Túlságosan benne vagy már ebben a dologban ahhoz, hogy a felszínes dolgok nagyon megérintsenek.

Vigh Levente: A legelső köteted fülszövegén szerepel, hogy a filozófiai tanulmányaid mellett angol könyveket is lektoráltál az Európa Kiadó számára. A műfordítással, a világirodalmi művekkel hogyan kerültél kapcsolatba?

Garaczi László: A '80-as években már kiderült, hogy én nem megyek el tanárnak, és nem akarok szerkesztő vagy könyvtáros sem lenni. Egy dolgot tudtam elképzelni, hogy otthon vagyok, és valahogy megélek. De hogy élhetek meg? Ezért is tanultam ki a forgatókönyvírást, a színházazást, és ezek mellett a másik alapvető menekülőút a fordítás volt. Oroszul természetesen folyékonyan beszéltem, de ennek akkor már nem sok haszna volt, viszonylag hamar felismertem, hogy meg kell tanulnom olyan szinten angolul, hogy fordítói munkákat vállalhassak. Volt egy év, amikor ez segített abban, hogy otthon tudjak ülni, hogy ne kelljen elmennem dolgozni. Ez nem csak a pénzkeresés miatt volt fontos nekem, hanem mert akkor a rendőrök üldözték azokat, akiknek nem volt bejelentett munkájuk, az én papírjaimon addig hamis munkahely szerepelt. Bementem tehát az Európa Kiadóhoz, Osztovits Leventével is találkoztam, de végül a fantasztikus fordító, Gy. Horváth László foglalkozott velem. Mondta, hogy Göncz Árpád egyre inkább bevonódik a politikába, és egy elvállalt könyvet már nem tud az egyéb teendői miatt befejezni, készítek abból egy próbafordítást. Tetszett neki, azt mondta, hogy prima, csináljam meg az egészet. Wole Soyinka *Aké* című könyve volt ez, meg is jelent, jó pénzt kaptam érte. Szerencsém is volt vele, mert a következő évben Soyinka Nobel-díjas lett, és fordítójaként az övével együtt jól futott az én nevem is. Laci nagyon mondta, hogy ad még könyveket, és hogy ezt lehet csinálni az írás mellett, de már akkor kiderült, hogy ez túlságosan is elvonja a figyelmet, nem tudok mellette azzal foglalkozni, ami igazán érdekel, a saját novelláimmal és verseimmel. Később kaptam Móricz-ösztöndíjat, meg egyéb támogatásokat, így sajnáltam bár, de már nem volt szükségem erre a munkára. Feleségem műfordító, látom rajta, hogy micsoda öröm és kín egyszerre ez a fantasztikus hivatás, de én a saját szövegeimmel akartam foglalkozni. Mikor szorult a hurok, nem volt pénzem, akkor gondoltam rá, hogy újrakezdem, a fordítás borzasztó nagy biztonságérzetet adott, de egy olyan lehetőség maradt, amivel aztán nem kellett élnem.

Vigh Levente: Említetted a tehetséggondozást, több mentoráltadnak is jelent már meg kötete – beszélnél erről a munkáról, a pályakezdő alkotók menedzseléséről?

Garaczi László: Amiért engem is annyira kedvesen fogadtak és támogattak az idősebb kollégák Mándytól kezdve Esterházyig, elhatároztam, visszaadom ezt a törődést és figyelmet, és a legtöbb felkérésre nem mondok nemet. Engem már harminc-negyven éves koromban is kerestek meg fiatal írók, ebben a szakmában ez bevett szokás, de az elmúlt öt-tíz évben mindez sokkal rendszeresebbé vált. A mentorhálózat mellett nyári táborokban is tartok szemináriumokat, és vannak olyan fiatalok, akikkel folyamatosan kapcsolatban vagyunk és dolgozunk a szövegeiken. Én ezt nagyon szeretem csinálni, sokat tanulok tőlük. Nagyon érdekes megfigyelni azt, hogy az éppen az irodalomba belépő fiatal és tehetséges ember mit lát jónak, hogy dönt és miért úgy bizonyos kérdésekben, hogy hogyan változik meg a mentalitása, az íráshoz, az írói

karrierhez és a többi íróhoz való viszonya. Jó megismerni olyan fiatalembereket, akik ugyanolyan csillogó szemmel lépnek be az irodalomba, mint anno én. De persze más is a helyzetük, más-más kérdéseik vannak, az esztétikai problémáik is mások, és őket már nem fenyegeti az, hogy például másodjára jelenik meg az első kötetük. Bár megmutatom a kézirataimat egy-két embernek a saját generációból, mielőtt a kiadónak leadom, de ez már egyre kevésbé szokásos. Talán ezért is ennyire üdítőek a fiatalokkal a közös munkák. Sokat és kölcsönösen tanulunk egymástól, nagyon érdekes látni, hogy hogyan gondolkoznak műfaji, technikai vagy elméleti kérdésekről, illetve hogy a felmerülő problémákat hogyan oldják meg eredeti módokon. És persze fölbukkannak zseniális tehetségek is, ami kifejezetten üdítő.

Vigh Levente: Kiket tartasz az elmúlt évek legígéretesebb pályakezdőinek?

Garaczi László: Sok van. Ha az elmúlt tíz évet veszem, akkor Nemes Z. Máriót és Bartók Imrét nyilván idesorolom, Szvoren Edina is olyan 10-12 éve kezdte el, ők nagyagújúk, tőlük nagy dolgokat lehet várni. Sok pályakezdő van, akik ígéretesek, közülük különösen érdekesek a Kukorelly íróiskolájából kikerülő szerzők. Halász Rita, Harag Anita és Bakos Gyöngyi nagyon tehetségesek, vannak hasonlóságok a műveik közt és a gondolkodásmódjukban is, talán Bandi hatására, és kiemelkedőnek tartom Simon Bettinát is, akivel rendszeresen dolgozunk a szövegein. Persze az egész szcénát nem lehet teljesen ismerni és pontosan felmérni, de az említettek nagyon komoly minőséget hoznak nagyon fiatalon.

Vigh Levente: A beszélgetés előtt átküldtél a moly.hu profilodról egy-két screenshotot az elmúlt két évről, ezekből az derül ki, hogy az olvasmányaidat nagyon akkurátusan vezeted, a felületen majdnem percre pontosan követni lehet, hogy melyik könyvet mikor vetted kézbe és mikor tetted le. Feltűnnek a listán olyanok is, amik a korai lemur-könyvekben is szerepelnek. „Az *Undor* című regény vált mindennapos olvasmányommá, többedszerre is fuldokló gyönyörrel faltam lapjait, és bimbózó, azaz pattanásos lengyel csajokat szedtem fel az éjszakai hatoson” (*Mintha élne!!*, 23.). Mik azok a könyvek, amikhez időről időre visszatérsz, amiket rendszeresen újraolvasol?

Garaczi László: Nem vagyok újraolvasós típus, legalábbis nem voltam az. Lehet, hogy most változik a helyzet, például a napokban ismét fellapoztam Musiltól *A tulajdonságok nélküli embert*. A Sartre-könyvvel kapcsolatban: a legtöbb olvasmányom ahhoz kötődik, ami aktuálisan foglalkoztat, amiről éppen írok. Az *undort* nem olvastam negyven éve, ennyi időközönként egy ilyen művet érdemes azért elővenni. Nem minden klasszikus időtálló, sok okoz nagy csalódást.

Vigh Levente: Tudnál ilyet mondani?

Garaczi László: Nem merek, mert akkor engem tojással megdobálnának. De van, hogy a kamaszként nagyra tartott művek idővel kimerülnek, vagy egyszerűen kevésbé szólítanak meg. És az embernek egyébként is sok lemaradása van, rengeteg könyvet előbb először kellene elolvasnia. Talán ebben közrejátszik az is, hogy nagyon szeretem

a kortárs szerzők friss köteteit olvasni, szerencsére abban a helyzetben vagyok, hogy a magvetős kiadványokat megkapom, így képben maradok azzal, hogy mi jelenik meg épp, hogy mik a jó könyvek. Az újraolvasás nem az én műfajom, filmeket sem nagyon szoktam újranezni.

Vigh Levente: Az elmúlt két-három év nem nagyon kedvezett a könyvkiadásnak sem, de a 2020 óta megjelent kötetek közül miket ajánlanál?

Garaczi László: Nyilván a már említett szerzők könyveit. Nagyon tetszett Bereményi *Magyar Copperfieldje* is, a novelláskötete viszont kevésbé. Művek helyett inkább szerzőt mondanék: Nádast nem lehet megkerülni, az esszéköteteteit most olvastam, fantasztikus minőség és mennyiség, elképesztő írások. Nyilván voltam én Esterházy, Mándys és Bodor Ádám is, de ahogy öregszem, egyre Nádasosabb is leszek, ráadásul Nádast egyre humorosabbnak is tartom. Kifejezetten vicces szerzőnek érzékelem néha, főleg az interjúkban, elképesztően finom humora van, amit a szövegein is kezdek észrevenni. Nagyon szubtilis, ironikus szerzőnek látom, aki nagy harcot vívott az élettel és az írással. De általában a vadulósabb dolgokat szeretem, a könnyed mesélés és a politizálás nem jönnek be. Van mindenféle kötet, de az tényleg nagyon jó a magyar irodalomban, hogy nagyon sokféle jó szerző van, és minden évben azért négy-öt nagyon jó könyv biztosan megjelenik. Szóval bátorítanék mindenkit az olvasásra, ahogy a megnyitó beszédemben is tettem.

Schubert, anyukám húslevese és a szintetikus drogok

KUKORELLY ENDRÉVEL PÓTOR BARNABÁS BESZÉLGET

Pótor Barnabás: Ez a beszélgetéssorozat az olvasás hívószava köré szerveződik, és amikor készültem a mai alkalomra, azon gondolkodtam, hogy talán nekem van a legkönnyebb dolgom a moderátorok közül, mivel az eddigi résztvevők nem mind-egyike írt egy 500 oldalas kötetet saját olvasmányélményeiről, kvázi személyes kánonjáról. A 2016-ban megjelent *Porcelánboltra* gondolok, melyet fogunk még érinteni a későbbiekben, most azonban arra szeretnék kérni, hogy beszélj egy kicsit a gyerekkorodról, arról, hogy az a polgári közeg, amiben felnőtél, hogyan járult hozzá a kultúrafogyasztási, olvasási szocializációhoz, milyenek voltak ezek a polgári minták az '50-es, '60-as években?

Kukorelly Endre: Felmenőim ama bizonyos túl sokat emlegetett keresztény-úri középosztály, mindenféle urak – jelentsen ez amúgy sok mindent. Nem épp literátus értelmiség, de volt kulturális érdeklődésük, voltak otthon könyvek. Vegyesen. Keresztanyám könyvtárát én örököltem, a német, angol és francia könyvek mellett a